

כשחזרתי לאחורי אמרו עין של אבשלום היתה, וא"כ קשה מש"כ החת"ס שאין למדין מתוקפו של עוג דאכתי תיקשי מה יענה לגלגל עינו של אבשלום שלא נמוח באורך הזמן. [ונראה כונת מרן ז"ל שאין מביאין ראיה מן היחיד אך בדרך כלל בסתם אנשים נרקבים כל העצמות ואין כונתו דוקא על גדלו של עוג].

ג. ד"ה אמנם, "וחז"ל אמרו ורקב עצמות קנאה כל שיש בו קנאה עצמותיו מרקיבים וכו', וא"כ אדרבא אוקי האי גברא ר' זכריה בן ר' ידידיה בחזקת כשרות שלא היה בו קנאה ולא נרקבו עצמותיו". בשו"ת בן פורת להגר"י ענגיל ז"ל ח"ב סי' ח' הקשה ממש"כ מרן ז"ל בתאבחה"ע ח"א סי' נ"א ד"ה וכן חז"ל, וכן מה שיש לי לעיין בדברי ר"ת [נדס"ל דאם כל גופו או פניו שלימים נאמנים העדים אפי' אחר ג' ימים בטב"ע] איך מייית ראיה מהקדוש ר' שמשון זצ"ל [שאחר חצי שנה היה ניכר כאילו הוא חין אכתי לא שנה צדיקי לא הוא עפרא ונחר ב"ה ר' אחאי בר יאשיה יוכיח [לשון הגמ' שבת קנ"ב ע"ב עיי"ש בסוגיא] וראבר"ש דגני בעליתא תליסר שנין [ב"מ פ"ד ע"ב עיי"ש] עכ"ל מרן שם, דסותר למש"כ הכא בעצמו דיש לכל אדם סתמא חזקת כשרות היותו כר' אחאי בר יאשיה שאין עצמותיו מרקיבין, וא"כ מאי קשיא ליה על הר"ת דשאני הרה"ק ר' שמשון שמפני קדושתו היה כר' אחאי בר יאשיה, הרי כתב בעצמו דכל אדם יש לו חזקת כשרות שהוא כן וא"כ בכל אדם איפוא הרי ראוי שיעידו בו שפיר גם אחר ג' ימים, ושפיר הביא ר"ת לראיה מהאי מעשה דהרה"ק ר' שמשון.

בשו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' ס"ז אות ג' כתב ע"ז, ולע"ד צע"ג דהיתכן לומר ע"ז חזקת כשרות דהא באמת אמרין שם בשבת דמי שאין בו [קנאה] אין עצמותיו מרקיבין שזה היה עובדא באחאי בר יאשיה וכן שאר הצדיקים הגדולים שעמדו במדרגתם שלא היה בהם קנאה, אבל לא להמון עם אפי' הכשרים, וכן הוא באמת ענין מדרגה גדולה לאדם שלא היה בלבו קנאה כל ימי חייו, וחזקת כשרות לא שייך רק שהוא מסתם בנ"א הכשרים, ונודעו דברי המ"מ בריש הל' איסורי ביאה דגם בדרבנן לא מיהר זהירי רוב אינשי ולא שייך חזקת כשרות אך בזה לא פסקו כוותיה, אך למדת חסידות כזה בפירוש נאמר ראיתי בני עליה והן מועטין ולא שייך בזה חזקת כשרות דהוא רק על סתם כשרות, הן מטעם הפני יהושע דחזקת כשרות מטעם רוב בודאי לא שייך לומר בזה דבני עליה אלו הם מועטים דמועטים ולא רוב בנ"א, והן לדברי הבית אפרים בתשו' יור"ד סי' ב' ג"כ לא שייך לומר דזה חזקה בעצם מדת חסידות וקדושה גדולה כזו, דע"ז אדרבא בודאי לפתח חטאת רובין לקנאות באחרים כל אחד כפי מעמדו, ע"כ לא ניתן להאמר כלל לע"ד, ואם נאמר שכונת החת"ס דמה דאחז"ל מי שיש בו קנאה עצמותיו נרקבים היינו שנשרש ביותר במדה רעה זו, אבל במי שקינא לפעמים וגם הרהר בתשובה ע"ז שוב הוי נידון כמו שאין בו קנאה ושוב שייך ע"ז חזקת כשרות, זה אינו דמג"ל להחז"ס לפרש כזה דפשוט הגמ' נראה להיפך, וגם נראה בפירוש שם דרק בצדיקים גדולים כר' אחאי בר יאשי' וכדומה יש בהם מדרגה זו שלא היה בהם קנאה אבל לא בסתם בני אדם וז"ל, וכ"כ בתנא דבי אליהו מובא בראשית חכמה בתל של ר"ג בר יצחק שמצאו המת שלא נרקב, והיה בזכות שכל ימיו לא עמד על מדותיו ולא חפש קנאת חבירו ולא נתן עינו וליבו אלא לדברי תורה ולא הטא אזנו לשמוע דברים בטילים, וענינים גדולים כאלו בודאי לא מצינו בסתם בנ"א ולא שייך ע"ז חזקת כשרות עיי"ש.

ועיין בשו"ת בן פורת הנ"ל שהאריך להוכיח דראוי להחזיק כל אדם בחזקת צדיק וא"ש לפי"ז לשון מרן ז"ל, לקמן ד"ה הארכתני שכתב חז"ל ומ"מ בהא סלקינן דאוקמי אחזקת צדקות וכשרות.

מסוגיא דכריתות הנ"ל, ויש לדחות דהתם הטעם משום כל שישנו בסך ישנו בלא יסך, אבל מלשון הרמב"ם הנ"ל מבואר הטעם משום דאינם נקראים אדם ומוכח דלכל מילי אינם קרויים אדם ולא רק לענין טומאה כמו שרצה החת"ס להעמיס בכונתו, ונסתפק שם בשד"ח אי הקושיא מכריתות הקשה החת"ס בעצמו או בילקוט הגרשוני הקשה כן על החת"ס, וסיים דאין אצלי הגהות חת"ס הנ"ל לידע סיום דברי קדשו עיי"ש, ובהגהות חת"ס נדפס בחי' ב"ק דף ל"ח ע"א (הוצאת מכון חת"ס) ד"ה תוס' כתב מרן ז"ל, וז"ל בהקדמה לרמב"ם סדר טהרות בתחילתה כתב ואין הגויים קרויים אדם לטמא, דקדק לומר לטמא אבל לכל שאר דברים קרויים אדם ומיושבים כל קר' התוס', וסברא זו י"ל דעכו"ם אינם מחשיבים עצמם במיתתם ומלינים מתייהם ולא חשו לנוולם וכו', א"כ תו לא נקראים אדם, אבל ישראל מחשיבים גופות המתים יותר מבחייהם וע"כ עדיין הם אדם, ואפשר טעם חומרות טומאות אוהל כדי שלא ישהה אדם מתו וזה לא שייך בגוי וכו' עכ"ל, הרי שלא הקשה מרן כלום, וכל הקו' הוא מבעל ילקוט הגרשוני. [ועיין ערוך לנר כריתות ו' ע"ב ד"ה וכל שכתב דהרמב"ם פסק כתי' בתרא ולא משום שאינם קרויים אדם].

יא. ד"ה "אך בני ישראל מאמינים וכו', נקרא אדם פנימי ולא פגרי וכו', ואומרים עליו קללת אלקים תלוי ע"ד רמב"ן פרשת כי תצא שרמותי הנ"ל". עיין לעיל אות ו' וצ"ע דלהדיא מבואר ברמב"ן הנ"ל דאינו דוקא בישראל שנקראו בנים למקום כמו שפי' רש"י עיי"ש.

סימן שלו שלז

א. ד"ה (א) לומר, "והא דריש פ' בתרא דובחים דשקלא וטרי מחשש עצמות אנשי המבול והרוגי נבוכדנצר י"ל דהיינו משום נפכו הנ"ל ומשום טומאת היסמ וכו'". בשו"ת הרב"ז יור"ד סי' קי"ג אות י' כתב ולדעתי אין כאן קושיא כלל על המדרש ממתי מבול, דהנה מקור המדרש הזה הוא בבראשית פרק כ"ח, וקודם לזה המאמר איתא במדרש בראשית שם בזה"ל, ויאמר ה' אמצה את האדם ר"י ב"ר סימון בשם ר' יוחנן אמר אפי' עפרו של אדם הראשון נמחה, ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אומר אפי' לוז של שדרה שממנו מקיץ הקב"ה לעתיד לבא את האדם נמחה, ולא ס"ל כלל כש"ס זבחים קי"ג הנ"ל דא"י היה צריך בדיקה ממתי המבול א"כ המדרש אזיל לשיטתו, ומש"כ החת"ס הנ"ל לתרץ דהש"ס זבחים הנ"ל מייירי מעצם נסכו והוא לזו שאינו נמחה במי מבול גם זה ליתא, דמצאתי ביפה תואר על המדרש הנ"ל דאע"פ שהלזו אין כח באש ומים למחותו מ"מ במי המבול נמחה, שהקב"ה נותן בו כח שלא יכלה הלז שממנו ינוץ האדם לעתיד לבא, אבל אלו שלא יקומו בתחיית המתים מה צורך לו, הרי מבואר דכל שלא קם לתחיית המתים ודאי אף הלז נמוח, וזה מבואר בש"ס סנהדרין ק"ח ע"א דדור המבול אין להם חלק לעוה"ב, א"כ למאן דס"ל דבאורך זמן עצמות אדם נרקבין אף הלז נרקב בדור המבול ולא כהח"ס ז"ל, וע"ע מש"כ בדברי מרן ז"ל באות י"ב, וע"ע שו"ת חסד יהושע קמא סי' ח' ד"ה עוד שנתקשה דבסוגיא שם זבחים מוזכר גם ר' יוחנן ובמדרש מבואר דס"ל לר' יוחנן דאפי' עצם הלז נמחה במי המבול והניח בצ"ע.

ב. "ולא תיקשי לך מאבא שאול בנדה שעמד בגלגל עינו של עוג מלך הבשן, [ד]אין למידין מתוקפו של עוג אבל שארי אינשי עצמותיהם נימוחים". בשו"ת הרב"ז הנ"ל העיר דבסוגיא בנדה [כ"ד ע"ב] איתא תניא אבא שאול אומר פעם אחת רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית של מת וכו', כשחזרתי לאחורי אמרו לי של עוג מלך הבשן היתה, תניא אבא שאול אומר פעם אחת נפתחה מערה תחתי ועמדת בגלגל עינו של מת עד חוטמי

ג' וד' שביאר טעם הדבר באמת אמאי לא נטמאו בעצמן לדעת הספרי, וגם ביאר סברת ההפלאה וחת"ס דס"ל דשפיר נטמא מחמת עצמו.

ה. "ואפשר היינו דא"ל ריב"ח לכשיחיו נחכים עליהם, שאז נדע אם נשאר אותו האבר אם לא". בשו"ת חסד יהושע הנ"ל ד"ה מיהו כתב, מיהו עיקר דברי הח"ס ז"ל נפלאות הם ולא זכיתי להבין מש"כ דר"י ב"ח השיב להם כשיחיו נחכים עליהם ונראה אם נשאר עצם הלז, איך אפשר דר"י ב"ח הטיל ספק בדבר זה המפורש בדברי חז"ל לדבר ברור שמעצם הזה יהיה התחיה לעתיד לבוא כמבואר במדרשים ובזוהר, בפרט ר"י ב"ח שהוא בעצמו הראה לאדרינוס שעצם הזה אינו נמחה ואינו נשרף כנזכר להדיא במדרש א"כ ידע בבירור מציאות העצם ושיעורו וצע"ג.

ו. "ועוד השיב להם לכשיבא משה רבינו עמהם י"ל דישאלו למשה אם הדין הזה ברור דבשעת חיותם נגעו במוות כמו בשעת פרישתן קבלו טומאה מאביהן וכו'". [יש להעיר דלעיל כתב מרן ז"ל דלכך לא שאלו על בן השונמית, דפשיטא להו דבעי הזאה דבשעה שהחיהו נגע בעצמו, ודוקא במתים שעתידים להחיות ויהיו עפר שעה אחת קודם התחיה ובטל טומאה מיניה ע"ז שאלו, הרי דפשיטא להו דבשעה שהחיהו נגע בעצמו והיאך השיב להם דר"י ספק הלא כל שאילתם היה על תחיית המתים והתם ליכא למימר כלל בשעה שהחיהו נגע בעצמו וצ"ע].

ז. ד"ה ולכאורה, "ועדיין צ"ע, דבהלכות שותפין פסק בשו"ע הך ירושלמי דר' יונה, והרב השוא"ל השיב לו דודאי בשעה וכו'". לא ידוע למי מתכוין מרן, וביאור כונת מרן עיין ח"י יבמות (ירושלים תשמ"ח) קט"ו ע"ב הערה מ"ב, ועיי"ש עוד בהערה מ"ג מש"כ מרן ז"ל בח"י כתובות.

ח. ד"ה "והנה בשו"ע יור"ד סי' שס"מ כל ארץ העמים אסור לכהן לטמא בהן, וכ' הש"ך והמ"ז דבזוה"י ליתא להאי דינא, והגאון בשו"ת שבות יעקב השיג עליהן דמ"ש וכו' ומשו"ה הורה דכהני חו"ל מותרים לטמאות וכו', ולפענ"ד מ"ש להשיג על הנ"ל לפי מ"ש תוס' נזיר וכו', ואין איסור לכהן לצאת משם לח"ל דמ"ש, אבל לא ידך טעמים וכו' א"כ עדיין הגזירה במקומה עומדת ואסור לכהן לצאת מא"י לח"ל כנלפענ"ד". בספר ויואל משה מאמר ישוב א"י אות צ"ו כתב, והנה לשונו ז"ל צ"ע"ג כמו שאכתוב ודבריו סתומים וקיצר בלשונו ולא ביאר כונתו מה בעי בזה, אם לפרש שיש פלוגתא בזה בין גדולי האחרונים [ה"ה הש"ך והט"ז] עם הראשונים [ה"ה רי"ף רא"ש טושו"ע] ע"ד שכתב השכו"י אלא שהוסף לבאר שורש פלוגתתם, או שלא נחית בזה אלא להשיג על השכו"י כמו שהוא בתחילת דבריו, שהביא מ"ש השכו"י להתיר לכהן שהוא בחו"ל לטמאות עצמו בטומאה דרבנן דאין מוסיפין טומאה על טומאתם, וע"ז הביא אח"כ מ"ש להשיג על הנ"ל ור"ל דכיון דאף האוסרים לכהן לצאת עכשיו מן הארץ אינו מטעם חשש עצמות המתים אלא מטעמים אחרים, לכן אף לדברי השכו"י שאסור לכהן לצאת לחו"ל מ"מ כיון דאין הטעם בשביל חשש טומאת מת, אין זה טומאה בחיבורין ואסור להוסיף טומאת מת וכדומה שהוא טומאה אחרת, וגם השכו"י לא כתב טעם הקולא אלא בשביל שהוא טומאה בחיבורין, וכן נראה משמעות דברי החת"ס אלא שקיצר פה בלשונו. [אולם פשוט לשון מרן ז"ל שכתב בהאי לישנא והגאון בשו"ת שבות יעקב השיג עליהן וכו', מ"מ כהן הדר בא"י ויוצא לחו"ל עובר איסור דרבנן וכו', ולפענ"ד מ"ש להשיג על הנ"ל לפי מ"ש תוס' נזיר וכו', הרי שקאי על מה שהשיג השבות יעקב על הש"ך והט"ז, ולא על מה שהקיל להוסיף טומאה בחו"ל דמזה לא איירי הט"ז והש"ך, וכן בהמשך דבריו כתב בהאי לישנא וא"כ

בשו"ת יד יצחק ח"א סי' מ"ד ד"ה אך כתב, ואף שראיתי להגאון חת"ס חיו"ר סי' של"ד [צ"ל של"ז] שהעלה דלא מסתבר להחזיק שנקרבו העצמות מ"מ מידי ספק לא נפקא אפי' לדבריו, ובאמת לענ"ד כל ראיותיו יש לדחות במחכ"ת לפמ"ש דיש לספק עכ"פ דנחסר מהשיעור אבל ודאי דלא מחזקינן שנקרבו כולם וכו' א"ש הכל, והגאון מהרמ"פ [הובא תשובתו בנובי"ק יור"ד סי' פ"ט עיי"ש] ודאי פליג עליו רק חלילה לי להכריע. [במש"כ דאף לדברי מרן ז"ל מידי ספק לא נפקא, יש להעיר מלשון מרן שכתב דאוקמינן בחזקת כשרות דמוכח דאולינן בתר חזקה ולא מיחשב ספק].

ד. ד"ה "והנה בנדה ע"ב תוס' ד"ה מתים לעתיד לבוא, שהקשו מ"מ לא שאלו על בן השונמית אי צריך הזאה ג' וז', ולפי הנ"ל י"ל דבבן השונמית פשיטא להו דבעי הזאה, דנהי דבחיותו אינו מטמא וכו', מ"מ איהו גופיה טמא דבשעה שהחיהו נגע בעצמו וכו' ועיין כיוצא בזה משנה א' פ"ג דטהרות קרשו הרי אלו שניים דבשעת שנקרשו ויצאו ממומאת משקה, מ"מ הו"ל כאוכל שנגע במשקה". בערוך לנר שם בגדה ד"ה צריכין כתב, שוב ראיתי בשו"ת חת"ס יור"ד סי' של"ז שעמד ג"כ בענין זה וכתב היפך מדברי דאם היו שלמים קודם מיתתם נטמאו שנגעו בעצמם, והביא ראיה ממה דתנן בטהרות פ"ג מ"א חזרו ונמוחו טמאים, ותמהתי דאדרבא משם ראיה להיפך דהא אמרינן דדוקא אם נגע הטיפה בכביצה טמא, אבל אם לא נשאר כביצה טהור שאין לטיפה כמה ליטמא, הרי דלא מטמא מפני שנגע בעצמו דא"כ גם ביצה מכוון יהיה טמא ולכן נלענ"ד כמו שכתבתי.

ובשו"ת חסד יהושע קמא סי' ח' כתב ועיין בס' ערוך לנר שהביא דהח"ס הביא ראיה ממתני' פ"ג דטהרות חזרו ונימוחו טהורים עיי"ש, ובמחילת כבוד תורתו שגגה הוא לענ"ד דמזה אין שום ראיה, דמפורש יוצא במתני' הטעם דכיון שיצאה טיפה ראשונה נטמאת בכביצה ולא משום דנטמאת מעצמו, אלא דראייתו היא מרישא דמתני' דרוטב שנקרש הרי הוא שני לטומאה, וגם בזה פ"י הרמב"ם והרא"ש הטעם משום דאין דרכו לקרוש הכל וקודם שנקרש הכל נגע במשקה שאצלו, אך הר"ש פ"י דהטומאה משום דחשובין כאוכלין שנגעו במשקה ונטמאו ע"י עצמן, ומזה הוא ראיית החת"ס כמבואר למעין, גם מה שהשיג הערול"נ על הח"ס דא"כ גם כביצה מכוון יהיה טמא מפני שנגע בעצמו, תמהני איך העלים עין מדברי הר"ש שם שהקשה כן, ותי' דאה"נ גם כביצה מכוון טמא וטהור דמתני' היינו טהור מדין משקה דלא הוי ראשון אלא שני בעלמא כדין אוכל עיי"ש. [הנה הר"ש שם הקשה האיך תנינן חזרו ונמוחו טהורין וכי טומאה שבהן להיכן הלך, ותי' דאה"נ דטמא כטומאת שני כמו שהיה בשעת קרישה, וטהור דמתני' היינו שאינו נעשה ראשון כיון דבשעה שנעשו משקין תו לא הוי כביצה אוכל עיי"ש, ולפי"ז דברי החסד יהושע צ"ע אמאי אינו נעשה המשקה ראשון כמו דאמרינן דבשעה שהחיהו נגע בעצמו, ה"נ נימא בשעה שנמוח נוגע בעצמו והוי כמשקה שנגע באוכל, וכל דברי הר"ש אינו אלא דטומאת אוכל הראשונה לא פקעה, אולם אכתי קשה קו' הערול"נ הנ"ל ודו"ק].

בשו"ת דבר יהושע ח"א סי' מ"ט אות א' וב' כתב דכבר קדמו בסברא זו בהפלאה כתובות קי"א ע"ב, אלא שלא ראו דבספרי זוטא פרשת חוקת עה"פ הנוגע במת מבואר שלא כדבריהם, דאיתא שם בספרי נוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא הנוגע במת טמא ואין בנה של השונמית טמא, אמרו בנה של השונמית כשמת כל שהיה עמו בבית טמא היה שבעה וכשחיה היה טהור לקודש, חזרו ונגעו בו טמאוהו הם הרי"ז אומר מטמאין לא טמאוי ואת טמאתני עיי"ש, הרי מבואר להדיא דבן השונמית טהור היה אף ממגע מת, ועיי"ש עוד באות

למימר דמ"ש האי אתר מכל אתר ואתר אלא בפשוט כיון שיש עליו טומאה בחיבורין מותר לטמאות עוד בטומאה דרבנן כמ"ש השבוי, אלא נראה דר"ל דאין אנו צריכין להיתר של טומאה בחיבורין, רק אם הטומאה זו שמוסיף עליו הוא דוקא אם נכנס באותו מקום, אבל אם לא יכנס שם לא יהיה עליו אותו טומאה, אך אם בכל מקום שהוא יש אותו טומאה א"כ מה נפק"מ אם הוא כאן או שם כך נראה לי, ובזה מיושב מש"כ החת"ס להלן ד"ה ובאמת וז"ל ובאמת לפי"ז לא הוי לכהנים לכנוס לשום בית וכו', אבל בההוא עובדא דילן שנוולד ספק בחצר הלז מאן לימא לן לתלות בשמא פינן עכ"ל, ולכאורה קשה דהרי אותן הכהנים כבר נכנסו לביתם ברושותם היחיד, וא"כ כבר יש עליהם טומאת ספק טומאה ברה"י, ולא יוסיפו טומאה על טומאתם בהכנסם עוד לחצר הלז, ולהנ"ל נחא דמש"כ לעיל שייך רק אם בכל אתר ואתר הוא באותו הטומאה, וממילא אין חילוק באיזה מקום שהוא, אבל אם טמא רק ברה"י א"כ אם נכנס מרה"ר לרה"י, הרי הוא נכנס ממקום טהרה למקום טומאה ומוסיף טומאה על טומאתו, ולכן אנו צריכים לטעם אונס כמ"ש שם. [לכאורה נראה דהכא לא שייך כלל מש"כ השבוי להיתר להוסיף טומאה על טומאת ארץ העמים דהוי טומאה בחבורין, דהתם דוקא טומאה דרבנן התיר כיון דכבר טמא מדרבנן בחיבורין בטומאת ארץ העמים, משא"כ הכא אנו דנין על ספק טומאה דאורייתא, ושפיר אפשר דבספק הראשון לא נטמא והשתא נטמא, ומשוי"כ כל היתרו של מן ז"ל הוא משום דבכל אתר ואתר יש ספק טומאה, ולמאי דמסיק דדוקא ברה"י טמא פשוט דשוב אסור לו ליכנס לרה"י דשמא נטמא רק עתה בטומאה דאורייתא].

יא. ד"ה "ויש להכריח זה ממ"ש הש"ך בש"ע ח"מ סי' קנ"ה סק"ט ע"ש וכו'". עיין ח"י כתובות (סאטמר תקע"ג) כ' ע"ב ד"ה שאין.

יב. ד"ה "מיהו נ"ל הא דהקילו ב"כ היינו משום שהוא ספק טומאה ברה"ר". בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' קכ"ב ד"ה והנראה כתב דנראה דמשוי"כ כתב החת"ס דכל הטעם שהקילו הוא משום ספק טומאה ברה"ר ולא קאמר דעיקר הטעם הוא משום דתלינן דפינהו, דכבר כתבו התוס' הובא בחת"ס לעיל ד"ה והשתא דלא אמרין שמא פינו אלא היכא דיש סברא גדולה שפינו, ובנידון דלעיל שפיר יש סברא גדולה שפינו דממ"נ אם יצאו ישראל מדעתם מן הארץ בודאי לא הניחו הקברות בידי עכו"ם פן יתעללו בהם ערלים וכו' כמ"ש לעיל, אך היכא דליכא סברא הנ"ל לא תלינן שמא פינו מעיקר הדין, לכך כתב דמ"מ משום ספק טומאה ברה"ר הקילו בכל מקום וככל זמן אף דליכא סברא הנ"ל. [אולם יש להעיר ממש"כ מן ז"ל בסוה"ר, דבעובדא דילן בחצר שהוא רה"י לטומאה לא תלינן להקל שמא פינו, וביתור מש"כ בסוה"ר ובאמת דאף שאנוסים חשיבי ומותרים ליכנס לבתייהם מ"מ בההיא עובדא דילן שנוולד ספק בחצר הלז מאן לימא לן לתלות בשמא פינן עכ"ל, ולמש"כ המנח"י הנ"ל הרי בעובדא דידן יש לתלות מעיקר הדין דפינן כיון דאיכא סברא גדולה ולא משום ספק טומאה ברה"ר ודוקא היכא דליכא סברא הנ"ל בעינן לשירותא דספק טומאה ברה"ר וצ"ע].

יג. "וכיון שכן הכ"ל בספק קבוע וכמחצה על מחצה דמי וכו', וכה"ג הקשה הר"ש מקינון דאם היה שום מקום בעולם שנערף שם עגלה ערופה וכו' ליתסר כו"ע משום ספק קבוע ועיין טו"ז וכו', וע"כ צ"ל משום ספק טומאה ברה"ר נגעו בה". [דברי מן ז"ל צ"ע לכאורה שהרי במה שמסיק דע"כ משום ספק טומאה ברה"ר נגעו בה אכתי אין מתיישב קו' הר"ש מקינון דבאיסוריה איירי ולא מטומאה, ובע"כ צ"ל כמו שתי הר"ש מקינון בסוף ספר הכריתות דקבוע שאינו ניכר לא מיחשב כקבוע ושפיר אזלינן כה"ג בתר רוב עי"ש. וא"כ ה"נ בגוונא

מה לי א"י ומה לי ח"ל ואין איסור לכהן לצאת משם לח"ל דמ"ש, אבל לאידך טעמים וכו', א"כ עדיין הגזירה במקומה עומדת ואסור לכהן לצאת מא"י לחו"ל עכ"ל, ולא הזכיר כלל בכל דבריו איסור הוספת טומאה אלא איסור יציאה מא"י לחו"ל וצ"ע].

עוד כתב שם אמנם מ"ש בחת"ס דהלכה זו אם מותר לכהן לצאת מא"י לחו"ל בזה"ז תלוי בשני הטעמים שבתוס', דלפי אותו הטעם שהוא בשביל עצמות המתים אין נפק"מ לאחר חורבן בית שני בין א"י לחו"ל ומותר לכהן לילך מא"י לחו"ל, זה לא הבנתי מכמה טעמים ראשית דאם הרי"ף והרא"ש והטושו"ע הכריעו דאסור לכהן לילך מא"י לחו"ל, צ"ל לפי"ז שהכריעו דאין הטעם בשביל עצמות המתים, והיאך פליגי כל אלה הפוסקים אחר השו"ע עליהם וכתבו הטעם בשביל שהעכו"ם קוברים מיתיהם בכל מקום ופסקו שמותר, הן אמת שהרמב"ם ז"ל סובר הטעם משום עצמות מתים כמ"ש המל"מ פי"א מהלכות טומאת מת ה"ג באמצע ד"ה עוד, וא"כ לכאורה אפשר היה מקום לומר שהכריעו כדעת הרמב"ם נגד הטושו"ע, אבל היאך אפשר לומר שבאו בזה לחלוק על הטושו"ע, דהלא בהדיא מבואר בדבריהם שלא כתבו בדרך פלוגתא אלא בדרך ביאור על הטושו"ע, גם צריך להבין דעת השו"ע כיון דלדעת הרמב"ם הטעם בשביל קבורת מתים שמותר לפי"ז אחר החורבן, למה הכריע בשו"ע נגד דעת הרמב"ם שדרכו לפסוק לעולם כהרמב"ם, הן אמת שאם דעת הרי"ף והרא"ש הוא לאיסור אפשר יש מקום לומר שהכריע כדעת הרי"ף והרא"ש נגד דעת הרמב"ם, אלא שאינו מובן למה לא הביא בב"י שום מקור לדין זה. [ונראה דאין כונת מן ז"ל לבאר פלוגתת הש"ך והט"ז עם הראשונים, אלא על מה שהשיג בשבוי"מ מסברא על הש"ך והט"ז דמהיכ"ל להתיר ליכנס לחו"ל ודוקא הני שבחור"ל אנוסים הם, ע"ז כתב מן דתליא בב' תירוצי התוס' ולטעם משום עצמות מתים שפיר מסתברא דמותר ולטעם השני אסור].

ט. "וא"כ י"ל זה היה בימיהם דהרוגי נבוכדנצר שבחורבן א' פינוהו עושי טהרות שבבית שני, אבל אחר חורבן שני בעו"ה שהרבו חל"לים בא"י ומי פינן מאז ועד עתה, וא"כ מה לי א"י ומה לי חל"ל". ביואל משה הנ"ל אות צ"ח כתב והנה ביותר לא אוכל להבין מ"ש החת"ס ז"ל לחלק בין אחר חורבן בית ראשון לאחר חורבן בית שני, דאחר חורבן בית הראשון הרוגים שהיו אז פינוהו עושי טהרות שבבית שני, אבל אחר חורבן בית שני מי פינן מאז ועד עתה, ותמה אני הלא כמו שטרחו עושי טהרות שבבית שני לפנות הטומאה מא"י, כמו כן מבואר בגמ' בכ"מ אחר חורבן בית שני שטרחו התנאים והאמוראים לפנות מא"י כל טומאה שלא יהיה מכשול לכהנים, גם היו נוהגים אז בטהרות בכל אופן ואופן ועי"ש שהאריך בראיות מכמה סוגיות דנזהרו מאוד מכל טומאה אף אחר חורבן בית שני, ומסיק ע"כ לא אוכל להבין מ"ש החת"ס ז"ל על אחר חורבן בית שני מי פינן מאז הלא היו אז התנאים והאמוראים הקדושים בכח ביי"ד יפה שלהם ומבואר בהדיא בגמ' שטרחו הרבה להשתדל בטהרת הארץ.

י. ד"ה הדרן, "וא"כ שכהני ח"ל אנוסים שם בההיא טומאת ספק לא יוסיפו טומאה על טומאתם בהכנסם למקום שאמרו עליו שהיה שם קברות, דמ"ש האי אתר מכל אתר ואתר דלעולם איכא ספיאק ותלינן שמא פינו". בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' קכ"ב ד"ה ויל"ע כתב, ויל"ע במה שכתב החת"ס שם ז"ל וא"כ שכהני ח"ל אנוסים שם בההוא טומאת ספק לא יוסיפו טומאה על טומאתם בהכנסם למקום שאמרו עליו שהיה שם קברות דמ"ש האי אתר מכל אתר ואתר דלעולם איכא ספיאק ותלינן שמא פינו עכ"ל, דנראה דאין הכונה מטעם דהוי טומאה בחיבורין כמ"ש השבוי, דאל"כ לא הוי ליה

ז"ל שכתב וע"כ צ"ל משום ספק טומאה ברה"ר נגעו בה מוכח דבלא"ה אסור וע"ז קשה מ"ש מנחל איתן, ונראה לומר דאי לא משום ספק טומאה ברה"ר שפיר היה נאסר מדרבנן משום קבוע, ולא דמי לנחל איתן דהתם לא רצו חז"ל לאסור את כל העולם כולו בזריעה כמ"ש הר"ש מקינון בקושייתו יאסר כל העולם כולו עיי"ש, משא"כ הכא הרי בידו להתגורר בארצות שלא גרשו היהודים משם, ואף אם נאמר דבכל העולם כולו אסור משום מתי מבול והרוגי גולה [נמרן ז"ל לאו בדוקא הק' מארצות אלו דבפשטות הו"ל להקשות מהרוגי מבול דכתב לעיל דאוקמינן בחזקה דלא נרקבן]. מ"מ בא"י יכול לגור דהתם ליכא טומאה משום דפינהו בכונה כמ"ש מרן ז"ל לעיל, וא"כ אי לאו ספק טומאה ברה"ר היו חייבים שלא לגור במקומות אלו כיון שנאסר מדרבנן, ועיין לקמן אות י"ד.

יד. ד"ה "ובאמת לפי"ז לא היה לכהנים לבנוס לשום בית, לפמ"ש תוס' נזיר ג"ד ע"ב דכל ח"ץ בספק מתי מבול וכו', אלא דלזה י"ל כאנוסים חשיבי ואיזה בית אשר תבנה להם וכו'". עיין שבילי דוד יור"ד סי' שס"ט ד"ה והנה מה שכתב בדברי מרן ז"ל.

[מדברי מרן אלו מוכח לכאורה כמ"ש לעיל דכל קושיית מרן לעיל מקבוע אינו אלא מדרבנן, דאי נימא דמדאורייתא הוי ספיקא היאך התירו איסור דאורייתא משום אונס, ובפרט שאינו אונס גמור דבכמה אנשים בבית אחד שוב דינה כרה"ר, וא"כ בידו שלא להתגורר באופן שיהא דינו כרה"ר, וע"כ דכל האיסור אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא לא מיחשב לקבוע כיון דלא מינכרא והם הקילו אף באונס כזו, אלא דמ"מ צ"ע בביאור דברי מרן ז"ל דהכא כתב דמותר אף ברה"י משום דכאנוסים חשיבי אף שאינו אונס גמור כנ"ל, ולעיל הכריח דע"כ כל מה שהקילו בחז"ל ותלינן שפינו הקברים הוא משום ספק טומאה ברה"ר דבלא"ה קשה דליתסר משום ספק קבוע, וודאי דלא גרע אונסא כי האי שלא יוכל להתגורר כלל בארצות האלו או בכל חז"ל מאונסא דאיזה בית אשר תבנה להם ושם כתב דמותר אף בספק טומאה ברה"י, וע"כ צריך לדחוק בלשונו שם דודאי אף בלא היתר של ספק טומאה ברה"ר היה מותר משום אונס דומיא דנחל איתן שלא אסור חז"ל, אלא דבנחל איתן מאחר שא"א לאסור משום אונס תו אין לחלק בין רה"י לרה"ר דבאיסור הנאה אין שום חילוק כזה, משא"כ בטומאה אף שא"א לאסור גם רה"ר מ"מ י"ל דדוקא ברה"ר התירו משום ספק טומאה ברה"ר ולא ברה"י דספקו אסור וכל שאין אונס ברה"י כגון הכא בעובדא דידן שנוולד לן ספק חדש ודאי דיש לאסור וצ"ע ב].

טו. ד"ה ומה, "אך לא אטפל כלל בזה כי אפילו היה ישראל האומר כן הלא לא יאמר דבר ברור שבזה המקום ממש היה קבר וכו', ועוד אין ע"א נאמן להוציא דבר מחזקת טהרה וזה פשוט ומבואר". בשו"ת מנחת יצחק הנ"ל ד"ה ולא כתב, וצ"ע על מש"כ החת"ס שם דדברי נכרי לא מעלין ולא מורדין כלל, וביותר מש"כ שוב דאף בישראל כה"ג אינו יכול להוציא מחזקה, דהרי התחיל בתשובתו דהנכרי הזה מהימן להאי כהנא, ומבואר בשו"ע יור"ד סי' ט"ז סעיף י"א דאף בנכרי אי מהימן ליה אסור, ואפי' אינו מסל"ת כמ"ש בש"ך שם ס"ק כ"ד בשם תשו' הרשב"א ומכ"ש אם היה ישראל האומר כן, ורק יש לדון משום דאינו אומר דבר ברור כמ"ש החת"ס שם.

סימן שלו

א. ד"ה יקרתו, "ונפשו היקרה בשאלתו נידון עיר אחת שהרופא כהן ומנימוסי המדינה שאין המתים נקברים עד אחר שבדקו הרופא וכו'". השאלה בהרחבה נדפסה בספרו של

דידן אף ברה"י ניזול בתר רובא ולא מיחשב קבוע דהוי קבוע שאינו ניכר, ובמשנה אחרונה פ"ח מאהלות מ"ג גבי שדה שאבד קבר בתוכה כתב קשה אמאי מטמא הקבר ליבטל ברובא, ואין לומר דהקבר הוי קבוע במקומו וכל קבוע כמחצה על מחצה, דזה לא שייך אלא כשהאיסור ניכר וידוע אבל כשאינו ידוע לאו קבוע הוי, וכ"כ תוס' בנזיר י"ב והפוסקים ביור"ד סי' ק"י דכל העולם היה אסור בחרישה חריעה משום נחל איתן שהוא קבוע אי לאו משום שלא נודע מקומו לא מיקרי קבוע. ונראה דקבר שאבד יכול להכירו ע"י בדיקה כדתנן פ"ט דנדה מ"ז בגל טמא שנתערב בין הטהורים חופר עד שמגיע לסלע או לבתולה, וכיון שיכול להכירו הוי כניכר ולא בטל, עוד נראה דקרקע אין לה ביטול כדתנן פ"ט דתרומות מ"ז, ומה שנחל איתן אינו אוסר כל העולם משום דלאו קבוע הוי, צ"ל דהא דקרקע אינו בטל מדרבנן הוא דעשאוהו כדבר חשוב וראוי להתכבד שעושה פירות, וכיון דדבר חשוב דלא בטל אינו אלא מדרבנן א"כ ה"ה קרקע אינו בטל אלא מדרבנן, ובנחל איתן לאסור כל העולם ככה"ג לא גזור, משא"כ בקבר שפיר אסור מדרבנן כיון דקרקע אינו בטל עיי"ש.

ולכאורה היה אפשר לפרש כונת מרן ז"ל הכא כדרך א' שבמשנה אחרונה הנ"ל, דגבי נחל איתן נקטינן כתי' של הר"ש מקינון דלא מיחשב קבוע כיון שאינו ניכר, אלא דבגוונא דידן גבי קבר שפיר מיחשב כניכר, דיכול להכירו ע"י בדיקה כמבואר במשנה נדה ס"א ע"א, ולכן דוקא ברה"ר מותר משום ספק טומאה ברה"ר אך ברה"י מיחשב קבוע והוי ספיקא דאורייתא, אלא שזה אינו דלקמן בד"ה הספק השלישי כתב מרן ז"ל וז"ל, ובוה יובנו דברי הש"ס בנדה דהלא יפלא דסמכו על השראת סדין ולטהר מקרקע בתולה ואילך, אע"ג דמייתי כמה מעשים שמצאו אח"כ מכתשת מלאה עצמות, ומה תשובה השיבו אימר לא בדקו יפה אה"נ א"כ תו ליכא למיסמך אהך בדיקה, אע"כ בודאי אע"פ שנדמה לן לקרקע בתולה אפ"ה אפשר שיהיה עוד בעומק עצמות וא"א להכיר זה וכו', מה שאין כן כל מקום שנדמה לן לקרקע בתולה אף על גב שמידי ספיקא לא נפקא אוקמינן אחזקת טהרה עכ"ל, הרי מבואר בדבריו דלא סמכינן על הך בדיקה לקבוע שאין בו קבר אלא סמכינן אחזקת טהרה, וא"כ ודאי דלא מיחשב קבוע הניכר משום הך בדיקה, ובלא"ה נראה דלא א"ש הכא תי' של המשנה אחרונה, שהרי ע"י הבדיקה לא נדע אי הוי מת ישראל ואפשר עכ"ם הוא דקיי"ל כר"ש דאינו מטמא באוהל, ודוקא בשדה שאבד בו קבר דאיירי ידיעין שנקבר בו ישראל אלא שנאבד מקום הקבר בזה מהני בדיקה למצוא מקום הקבר ודו"ק.

ואפשר דכונת מרן ז"ל כדרך ב' שכתב במשנה אחרונה הנ"ל, דודאי דמדאורייתא לא מיחשב קבוע כיון דאינו ניכר, אך מדרבנן אסור וכמבואר ברש"י גיטין נ"ד ע"ב ד"ה הרי זה דמחובר לא בטלה, אלא שבנחל איתן לאסור כל העולם כה"ג לא גזור כמ"ש במשנה אחרונה, וגבי קבר אי לאו משום ספק טומאה ברה"ר טהור, היה אסור מעיקר הדין מדרבנן ככל דבר חשוב דלא בטיל דשוב הוי קבוע מדרבנן ולא אמרינן כל דפריש ולכן ברה"י טמא ולא מהני עילה לטהרו כיון דאסור מעיקר דינא, ודוקא בספק טומאה ברה"ר אף שאסור לכתחילה מ"מ מהני עילה לטהרו, אך אכתי תיקשי א"כ אמאי איצטרך מרן להתיר משום ספק טומאה ברה"ר, הא אי נימא דניחוש בכל מקום לקבר, א"כ יאסר כל העולם לכהנים, וע"כ דכה"ג לא אסור חז"ל כמו בנחל איתן שלא אסרו כל העולם בהנאה אף דלא שייך טעמא דספק טומאה ברה"ר, ואף שי"ל שנקט טעמא דספק טומאה ברה"ר כדי לחלק בין רה"ר לרה"י, דבנחל איתן ליכא חילוק בין רה"ר לרה"י והכל מותר מה"ט שלא אסור כל העולם, משא"כ הכא ברה"ר מותר משום ספק טומאה ברה"ר, אך ברה"י אסור דאין סיבה להיתר דאפשר ברה"ר, אך לשון מרן